

ПАЧХЪАЛКХАН ПРОГРАММАШ
Жима а, юккьера а предпринимательство кхиор

ЯРИЧЕВ ІУМАРАН – 75 ШО
ДоттагІчух дош

БЕРІЙН ДАХАР
«Тхо аькхе йолчоьхь хьошалгІахь ду»

Цхьа-ши дош...

КХИАР

«Ахмат Тауэр» ян йолийна

ТІаьхарчу шерашкахь кхиамца дІахьош бу Нохчийн Республикехь инвестицийн проектахь кхо-чугъяран белхаш. Иштга, карарчу хенахь Нохчийчоьнан пачхьенехь ян леринчу проектахь утгаре а йоккхачу «Ахмат Тауэр» гІишлонна бух ботта болйна.

Іаьрбийн Цхьаьнатоьхьначу Эмиратийн Дубайра утгаре а лекха гІишло «Бурдж-Халиф» бІов йинчу «Emaar Properties» компанис ТІелаьйна «Ахмат Тауэр» бІов яр.

Говзанчаша дийцарехь, Россехь хилла ца Іаш, ерриге а Европехь утгаре а лекха гІишло хир йолуш ю «Ахмат-Тауэр».

Сольжа-ГІалин мехкадаьттан тех-нически университеттан стратегически кхиаран а, инновацийн гІуллакхийн а проректора, (2015-чу шеран утгаре а тоьлла архитектор) профессора Муртазаев Сайд-Іальвис дийцарехь, таханлерчу дийнахь кхиамца дІахьош бу гІишлонна бух боттаран белхаш. Саьнгар яйкхина яьлла, карарчу хенахь аьчкабетонах йина свайш (ерриге а 216 свай, хІора а 1,5 метр диаметр

а йолуш, 65 метр кІорга лаьтта буха а йохуйтуш) лаьтта тухуш бу белхалой. И белхаш дІахьош бу Германера балийна говзанчаш. Ткьа гІишло ярна тІехь урхалла деш ю Москван «Смарт Билдинг» компани. Проектан архитекторш «Adrian Smith» + «Gordon Gill Architecture», компанеш ю. Проектан конструктор «Thornton Tomasetti» компани ю.

«Ахмат-Тауэр» гІишлонан проекта тІехь билгалдаькхина ду а бІов 435 метр лекха хирг хилар (юкьара майда 235 000 квадратни метр йолуш), 80 Іаг (хІоранна а лекхалла 4,2 метр) а йолуш. И комплексе дуккха а хьашташ кхочушдарна лерина ю. Проектан ку-йгІалхоша дийцарехь, цу чохь отель хир ю 500 сов номер а йолуш (шарах 100 «люкс» а йолуш), Нохчийн Рес-публикин хьалхарчу Президентан, Россин Турпалхочун Кадыров Ахьмад-Хьаьжин шарах музей ян лерина цу чохь. Иштга, маситта фитнес-туш, бассейн, ресторан, офисаш, проекта тІехь ма-хиллара нислахь, хьажаран а, вертолетиин а майданаш а хир ю.

Ткьа бІавьнан лахарчу петарш чохь

тайп-тайпанчу хьашташна лерина як-хкий чохьнаш, офисаш, иштга админи-стративни даькьа а хир ду. Царна тІехула 600 метр дІалоцуш галерей ян лерина бу проектан пхьераш.

Говзанчаша дийцарехь, и гІишло еш 120 миллион долларна тІера 500 миллион долларна тІекхачалц аьча оьшуш ду. Нохчийчоьхь и тайпа инве-стицийн проект хиларо итт эзар белхан меттиг лур ю.

Москва «Архитектон» компанин коьртачу архитектора Зусик Алексан-дра ма-аллара: «Ахмат-Тауэр» бІов Кадыров Ахьмад-Хьаьжин шарах лело хьаьк долуш хир ю.

БІов «Грозный-Сити-2» проектан декьа юкьаьголуш ю.

Нохчийн Республикин Куьйгалхо-чун Кадыров Рамзанан тІедилларца Сольжа хинна тІехула бассейн йийр ю, цунна юххехь ян йолийначу махлелоран-самукьадаккхаран «Гроз-ный Молл» туьшана тІекхачалц. Цу тайпана вовшашца йовзна хир ю оцу комплексан ерриге а гІишлош.

Хь.БАХТАЕВА

КЪОМАН ХЪАШТ

Дийцаре дира нохчийн меттан орфографи нисъяран гІуллакхаш

Асаран (июнь) беттан 21-чу дийнахь Нохчийн Республикин Іилманийн ака-демехь хилира «Нохчийн меттан орфо-графи нисъяран проект» йийцаре ярна лерина Іилманан конференци.

Іилманийн академин декъашхошца а, Іилманан белхахоща а цхьаьна, кон-ференцин балхахь даькаледира бевзаш болчу яздархоша, журналисташа, нохчийн меттан хьехархоша. Дийцаре дан леринарг чІогІа маьне гІуллакх хилар билгал а док-куш, хьалхара дош аларца конференцин болх дІаболлийра Нохчийн Республикин Іилманийн академин президента, историн Іилманийн доктора Гапуров ШахІурдис.

Дийцаре дан леринчех хетарш бес-бесара а, цхьаькьа бІостанехь а хила тарлахь а, со-барца, вовшашка болчу ларамца, гІиллакхаш ца духуш, дагадовлар дийхира цу гуьлбелла-чаьрта. Ала догІу, оцу хоршаьхь конференцин болх дІа а бахара.

Къамелаш долош, йийцаре юьллуш йолу проект йовзуйтуш, боьца хаамаш бира Нохчийн Республикин Іилманийн академин академика, филологин Іилманийн док-тора Тимаев Вахас а, Іилманийн академин декъашхоша-корреспонденташа, филологин

Іилманийн докторша Халидов Мусас, Овха-дов Мусас а.

Йоккха яц йийцаре йиллина проект. Иза ерриге а 5 пунктах лаьтташ ю. Утгаре маьне, кьовсаме ерг хьалхара пункт ю. Кхузахь билгалдина ду **я, яь, ю, юь, е** меттана, нохчийн меттан орфографина мелла а герга йолчу фонетически принципна тІе а доьгІна, **йа, йаь, йу, йуь, йе** яздар.

ШолгІачу пунктаца магадо орамехь – **оьв-, -ой-** хезачу дешнашкахь –**ев-, -аьв-** ца язлеш –**оьв-** яздар (масала, коьвнаш, доьвза, хьовьза).

ХьоалгІа пункт терахьдешнаш нийса яздарна лерина ю.

ЙоьалгІачу пунктехь **й** элп шена тІаьхьа догІучу муькьачу элпахь кьасто дезаьчохь кьаьсторан **ъ** йиллар магадо (масала, **даьа** –

дайьа, айам – айьам, уьйу – уьйьу).

ПхьоьалгІа пункт дифтонгахь язъярна лерина ю. Цхьаьца юкьаралахарш доучохь, кхузахь дешниин орамехь **-ие-, -уо-** дифтонг-гаш язъяр магадо.

Проект йийцаре еш къамелаш дира Берсанов Хож-а-Ахьмада, Кусаев Іадиза, Такалалов Султана, Ахмадов Мусас, Умхаев Хьамзата, Дадаев Сайд-Хьасана, Учиев Абус, Бексултанов Мусас, Дакаев СаьІидбека, Яралиев Юсупа, иштга цхьаьмогІа кхечара а.

Проектах хетарш тайп-тайпана дара. Цхьана а кепара хийцамаш ца оьшу бохурш бара (уьш кІезиг хиллехь а). Дийнна схьа-эьца, гуьлбеллачара кьобалбира Нохчийн Республикин Іилманийн академис бина болх. Коьрта хеташ дара нохчийн меттан орфогра-фи нисъярна тІехь Іилманийн академис, цхьа Іалашо лаьцна, болх дІаболлийна хилар.

Конференцин болх берзош, Академин вице-президента Дадашев Райкома тешийра, хІоранна хетарг тидаме оьцург хиларх а, як-кхинарг хьалхара гІулл бен яьаьхь а, и болх мал ца беш, юкьараллехь дага а доьлуш, шен чаккхене кхачориг хиларх а.

Хь.АБОЛХАНОВ

ІАЛАМАН БОХАМАШ

Токхамо зен дан тарло ГІуш-Коьртарчу Мухьаммад Іакьбердин зератана

12-чу июнехь Шуьйтан кІоштарчу ГІуш-Коьртахь дІаболабеллачу токхамо цигарчу а, лугларчу кегийчу ярташкарчу а бахархойн 22 шІа дохийнера. Говзанча-ша билгалдаккхарехь, и токхам 3 кило-метр беха а, 1 километр шуьйра а бара.

Карарчу хенахь оцу юьртаьхь юха а токхам дІаболабелла. Хинца цунах зен хила тарло меттигерчу кешнашна а. Ткьа цигахь, шен зерат а долуш, дІаьовллина ву Дагестанехь а, Нохчийчоьхь а лоруш воьлу Мухьаммад Іакьберди (оьрс. Ахьберди Мухаммад).

«ГІуш-Коьртахь а, цуна гуонахарчу мет-тигашкахь а токхамаш дІаьовлябелла юха а. Юьртахь болабеллачу токхамо хинцале зен дина меттигерчу кешнашна. Латта чу-техначарах лоруш ду 30 сов каш. Цигарчу бахархоша чухиринчу меттигашка латта ду дубькуш, амма цунах цхьаьчунна хуьлуш хийдам бац», – элира Шуьйтан кІоштан администрацин векал (шен цІе йовзийта

ца лиира цунна).

«Мухьаммад Іакьберди Шемалан имама-техь шолгІа стаг лоруш хилла ву. Цул сов, цуьнан наиб а лаьттина иза. Иштга, оцу има-матан инарлин (мулир) дарж а хилла цуьн-гахь. Иза 40 шарахь ваьхьна. 1843-чу шеран июнехь тешнабехкаца чов йина цунна, цунах кхин дарба ца хуьлуш, масех де даьлча кхел-хина. Иза дІаьовллина ГІуш-Коьртахь. Цул тІаьхьа цуьнан коша тІехь зерат а дина, цунна «шайх» цІе а тилина. Карарчу хенахь цуь-нан тІаьхьех болу нах бехаьш бу Дагестанерчу Хунзахан кІоштахь. Уьш сих-сиха богІу цуьнан зерате», – Мухьаммад Іакьберди лаьцна, иштга хаам бу Нохчийн Республикин культурин министерствон сайта тІехь.

КІоштан администрацин векал билгал-даккхарехь, Мухьаммад Іакьбердин зерат кхечанхьа дехьадаккхар цхьаьчунна хьехош лац.

Амма меттигера бахархой чІогІа саготта

бу шайн кешнашна а, цигарчу зератна а. Цара чІагІдарехь, хинциалц Шуьйтан кІоштахь цІкьа а токхам хуьлуш гина а я иза хиллера аьлла дубуйцуш хезна а дац царна.

«Хинциалц тхан кІоштахь токхамаш хуьлуш бацара. Нажн-Юьртан кІоштахь хилла олуш хазар бен, токхамах лаьцна кхин хууш хІумма а дацара суна. ГІуш-Коьртахь хилла болу токхам суна дага а догІуш, хІокху кІоштахь дубьхьара хилла бу. Том болчу хенахь хІокху лаьмнашка а, хьаннашка а бомбанаш а, снарядаш а еттар хила мега цуьнан баьхьна. Ткьа догІаланаша семса латта оьхатакхарехь «Іо» бен ца дина. Суна-м иштга хета», – бохуш дубуйцу Россин МЧС-н Нохчийн Республикелула йолчу Коьртачу ур-халин Шуьйтан кІоштехула йолчу отделан белхахочо Хамзагов Іийса.

Ткьа ГІуш-Коьртарчу бахархошна хе-тарехь, токхамаш кхидла а латта тарлуш а бу, цуьнца доьзна царна Іедалера гІо-

накьосталла оьшуш ду.

«Иттех де хьалха токхамо цІенош дІаьхьаькхна тхан. Амма и зен, Делан пур-банца, Нохчийн Республикин Куьйгалхоьх Кадыров Рамзанахь баьхьана а хІовттина, дІадели: тхуна массарна а, карарчу хенахь, керла цІенош ду деш. Хинца тхан кешнаш-ка латта чуьга доьлла. Меттигера берриге а кегийрхой орцах а баьхьна, цаьрга носилкаш тІехь цига латта а кхьохьуйтуш, иза оьхьа-дохка долийна оха. Царна цунах вуно чІогІа ницкь а хуьлу я цунах тоам хир болуш а бац. Амма, хІумма а ца деш Іен, Делэх эьх хетарна дохку тхо. Ма-ларра аьлча, чарташ (нах кхечанхьа юхадлабохкар) дехьаьхьна я машенашкахь схьа а кхьохьуш латтанаш доьхкина а цІаьхь ца даьхь, гІуллакх хир ду моььтуш вац сов», – элира юьртарчу вахархочо Дагаев Вахита.

И.ХАСАХАНОВ

Шемарчу тІамах бевдда Иордане баьхкинчеран лагерна уллохь эькхийтар дина. Цигахь 6 стаг кхелхина, иттех стагана чевнаш хилла.

Ливехь герзаш а, патармаш а, тІеман кхин гІирсаш а болчу цхьана складехь эькхар хилла. Оцу бохамехь 20 стаг кхелхина, 30 сов стагана чевнаш хилла.

Чинин кьилбехь чІогІа догІанаш даьхкинчул тІаьхьа дистина хиш ярташка хьаьвдда. Іалам карзахдаьлча хиллачу бохамехь 35 стаг кхелхина, 24 стагах хилларг цхьаьчунна хууш дац.

Шемарчу «Иблисан пачхьалкхан» гІеранаша герзаш дигтина Алеппо шахьарара маьрша нах бехачу шиша куьла а, Хандрат юьрта а. Маьршачу нахах билгал маса стаг велла хууш дац.

Махкахь маслалат даран а, герзаш деттар саоран а хьокьехь болчу бартана тІетайна Шемара 158 юрт а, гІала а.

Литван оборонин министерствос Іамаркера 7 миллион еврона танканашна дубьхал йолу системаш эцна.

Малхбузено тІетгІа алсамдоккхуш ду Россина тІеман-политикин ІАТО-с. Уьш коьртачу декьана Россин дозанашна гергахьа дІахьош ду.

Россин Президентан В.Путинан телефонехула къамел хилира Израилан премьер-министратца Б.Нетаньяхуца. Цара дийцаре дира Израилан а, Палестинин а юкьаметтигашкахь йолу жажьталла дІаяккхаран хьокьехь долу гІуллакхаш.

Санкт-Петербургехь дІаьхьаначу дуьненаюкьарчу эконо-микин форуман гурашкахь «Роснефтан» куьйгалло куьйгаш яздина 45 миллиард доллар юкьара мах болчу барташна.

Селхана вайн махкахь дІадаьхьира Сийлахь-боккха Дай-мехкан тІом болабелла 75 шо кхачарна лерина гІуллакхаш.

Россельхознадзоро дикхина Африкин мехкашкара стоь-маш а, хасстоьмаш а Белоруссехула вайн мехкан дозанаьл сехьадахар.

Карелерчу Сямозеро Іома тІехь кхелхинчу берийн дай-наношна герггарчу доношкахь дІадала долор ду цхьаьца миллион сом барамехь (хІоранна) компенсацеш.

Футболах ловзаран Европин чемпионатехь ледара левзи-на йолчу Россин вовшаштоьхьначу командин коьртачу тренера Л.Слуцкийс дІахьединая ша отставке воьдуш хилар.

ЮЬХЬКІАМ

Сольжа-ГІалин сурт ахчанна тІехь хилийтарехьа

кхажьтасар дІахьош ду Кьилбаседа Кавказ кхиоран гІуллакхашкахула йолчу министерствон сайта тІехь

Россин Федерацин Кьилбаседа Кавказан гІуллакхашкахула йолчу министерствон сайта тІехь дІадолийна 200 а, 2000 а соьман керла аьчанаш (купон-рам) арахоьчуьхь хенахь, царна тІехь Сольжа-ГІалин а, Дербентан а суьрташ хилийтаран гІолацарехьа кхажь-жнаш тасар.

«Дербент а, Сольжа-ГІала а бакьонца хьаькь ю Россин аьчанаш тІехь шайн суьрташ хила. Вайн моьхь коьгІоттаран а, кхиаран а, заьзаьккхина дІахІоттаран а символ хилла дІахІовттина Сольжа-ГІала. Дербент дуккха а бешерийн историн башка музей ю. Цуьнан исбаьхьалла кьобаллийна дуьнено а. Ткьа Наьрт-ГІала гІап (читатель) дуьненан куль-турин хІолламашна юкьаьхийтина, ЮНЕСКО-с ларьеш а ю», – билгалдаьккхира Кьилбаседа Кавказан гІуллакхашкахула волчу министран хьалхарчу заместитела Байсултанов Одеса.

Россин Федерацин Президентан В.Путинан Указна нийса а догІуш, Сольжа-ГІалин 200 шо кхачар даздийр ду 2018-чу шарахь. Дербенто шен 2000 шо кхачар даздир 2015-чу шарахь. Иза хьесап а эцна, Байсултанов Одеса дийцарехь, дика а, догІуш а хир дара керлачу аьчанашна тІехь оцу шиша гІалин суьрташ хилча.

Кхул хьалха, карарчу шеран апрель баттахь Россин Феде-рацин Коьртачу банкийн куьйгалхочо Набиуллина Эльвирас дІахьедира 2018-чу шарахь 200 а, 2000 а соьмийн керла аьчанаш арахеьцарна кечамаш беш хилар. Цо дийцарехь, керлачу банкнотийн дизайн хинца а билгалъаьккхина яц, иза кьастор ю юкьараллехь йийцаре яран жамІаша. Делэхь-хІета, Іаламат мехала гІуллакх ду Кьилбаседа Кавказан гІуллакхашкахула йолчу министерствос юкьаьдаьккхинарг. Вай иза кьобал а до. Вай жигара даькалаца деза кхаж та-сарехь.

Хь.САИДОВ

Яричев Iумаран – 75 шо

ДоттагIчух дош

**Вовшийн маракъовла
Хилла резә,
Нохчий, шьаттанаш
Дяхьхьтай шайн
Ма дукха ду
Гуллакхаш дан дезаш,
Ма кIезиг ду
Кху дуьненахь вай.**

– Сайн доттагIчух, Нохчийн Республикин халкъан поэтан Яричев Iумаран БIеннаш байташна юкIахь суна уггаре а дукхаэзчарах цхьаь ю цуьнан «Кхайкхам» цIе йолу байт. Цу юкIара ду ас годчина лакхара могаIнаш. Нохчийчохь 1990-чу шерашкахь революцион боламаша кIежтуййсучу хенахь, вайн дайн лаятта тIехь хьалхарчу тIамо кешнийн гуонаш шардечу шерашкахь, блок-посташкахь сецIош, тIепаза бой-учуьра зударийн доьналло бехк-гуьнахь доцу кегий нах кIелхьара бохучу муьрехь язйинчу оцу байто самабохура нохчий. Церан дегнаша кьобалдора даима а диканна геланча хилла волчу поэтан дешнаш. Ша язйина тIкейитт шо гегртга хан елахь а, тахана язйича сана ю и байт. Ишттану байтехь, ала хьаьк долуч, бакъIолу поэзи олу. Ткъа иштта, заманца йогIуш йолу говзарш дукха а ю Iумаран кхолларалIехь. Лаа ма ца боху поэта шен «Оьрсийн болу россиянаш» цIе йолчу байта тIехь (гочдар сан ду):

**Миллионаш ду тхь,
Оьрсий долу россиянаш,
Россия бакъ бахархой
Лоруш тхьаш.
Малх массарна
Цхьатерра тIе Iенаш,
Массарал муьгIахь ма
Лара шаш...**

Яричев Iумаран поэзи дешархошна дукхаэ-заш а, массара а даггара тIебьлуш а, цхьабол-чарна цуьнан байташ (поэмаш, ала ца ваьха со)

дагахь хууш а хиларан кхин а цхьа масал дало лаьара суна – суна гина а, хезна а хIума ду иза. Итт-пхийтта шо хьалха хилла а ду иза.

Цхьана дийнахь, Соьлжа-Галин юккъехь йолчу газеташ, кIишаш, кхийолу кега-мерса хIуманаш юкхучу кIюска хьалха, бIаьрг тIехь соцуьчу цхьацца йолчу кIишгийн агIонаш дуйтуш со лаятташ, цIехьхьа тIевсара лекхачу леьхьа, хаза куц-кеп долу жима стаг. Ериге а нохчийн а, оьрсийн а меттанашкахь йолу кIишаш кегийна: – Яричев Iумаран цхьа а кIишга ма ца го суна хIокхара юкьахь. Къаьсттина цуьнан «Лавина времени» («Заманан хьаьтга») бохург оьшура суна. Яц хьан иза? – хьаьтгара жимачу стага йохкархочунга.

– Яц. Елахьара, кхечарна юкьахь хир яра, – доцна жоп делира вукхо. Воьхна хьаьвзира тIевсарит.

Цаьршиннан кьамеле ладоьгIча, цецваалла, оила йира ас: «Ванахь, даима а хойтулш, лоьхуш ерш гIарабевлла безваш болчу нохчийн яздархойн Ошаев Халидан, Мамакаев Мохьмадан, Сулейманов Ахьмадан, кхиболчу классикин кIишаш ма хуьлура, ткъа хIокхо Iумар харжар ма тамашийна хIума ду», – аьлла. ТIаккха Ia а ца велла:

– Делъха ала! ХIун бахьана ду ахь цIе яхчанчу нохчийн яздархошна юкьахь хIинца а дика вевзаш воцу Яричев Iумар харжаран? – хьаьтгара ас жимачу стаге. – Суна-м по кхечарал дика азйю аьлла а ма ца хета, – тIетуьйхира ас, вукхо хIун олу хьаьжа.

– Поэт вевзаш а, лоруш а хилар дац ас лоьхург, – жоп делира жимачу стага. – Ас лоьхург сайн деган ойланашна жоп луш йолу дика поэзи ю. Ткъа иза суна Iумаран байташкахь карайю.

«ХIара ду хьуна яздархочун бакъьдолу ирс, – юха а сайн ойланашка вахара со. – ХIокху доьхначу дуьненахь цуьнан кIишаш лехар, гуьйшеран цIена хIоу санна, синна уьш етар, уьш ешар. – ПIехьачул поэтах хьаьга а хьаьтгара со, суо цуьнан заманхо а, иза сайн догIена доттагI а хиларх дозалла а дира ас, даггара.

Дахаран а, кхолларалин а некъаш атта ца хилла Яричев Iумаран, цуьнан нийсархойнчул башха. Лаа ма ца яздо цо шен цхьана байта тIехь (гочдар – сан):

**Дуккханах со цхьаь ву кхеташ,
Хьаьжарнаг де кьегарехь...
Мича, муха ду сан некъаш
Хууш вац со хьаьнае.
Со Iуьйренан суй бо кьегаш,
Со лязимийн уьйриг бу.
Соьгьахь дисна дац-кха жопнаш –
Со верриг цхьа хьаттар ду.**

Кхин цхьа хIума а ду кузахь билгалдаккха дезаш. «Сох поэт винарг коьртачу декъана похIма дац, – дуьйцу Iумара, – сох поэт винарг нохчийн декъачу, даима а сийсаздеш долчу кьомах бакь-дерг ала лаар ду». Яричев шен коьрта декхар лору поэтически дашца нохашна кхуллучу эладиташца, харIонашца кийисам латгор. Ткъа

иза далур дац, кьоман а, мехкан а ла-замаш поэтан даг чухула чекхбовлуш ца хилча. Амма Дала белла похIмин суй ца хилча, адамах поэт хир воцийла а, цуьнга поэзахь лакхенаш яхалур йоцийла-м хьаь суна. Ша поэта иштта яздо цунах лаьцна, шен «Даймохк» цIе йолчу байта тIехь (гочдар – сан):

**Кхиош бу Кавказехь тхан
кIентий
Махкана, сийна муьгIахь.
Хууш бац Кавказан тхан кIентий
МостагIехь ида тIамехь.
Тешаме хилар декхарна
Онда ду тIултийн пенал.
Мамгалайин тIом бара зрна –
Бевлера уьш кхузахь гал.**

Дахаран некъах лаьцна аьлча – иза чолхе хилла поэтан. Яричев Iумар вина дуьненна, къаьсттина Россин а, Нохчийчоьнан а бахархошна цкъа а йицIур йоцчу аьхкенан Iуьйкъана – 1941-чу шеран 22-чу июнехь, Сийлахь-боккха Даймехкан тIом дIаболалучу миноташкахь. И хилира нохчийн ширачу яртех цхьаь йолчу Пуларахь. Шийтта бер долчу боккхачу доьзалехь Iумар уггаре а воккханиг вара. Цуьнан кхо шо а ца дуьзнера, «къоман мостагI» вина, Даймакхавьккхина, генарчу Казахстанан махо а, дарцаша а лоькхучу аренашка вигна, лахь лер, висахь вуьсур, аьлла охьаькоьссинчу хенахь. Иза кхечира цIерпштнекъан жимачу Толькубас станци. Цигахь хьалхарчу шарахь маIалла кхел-хира Iумаран ши ваша – Мохьмад а, Ширвани а. Цигтахь чекхьаьккхира бархI класс, ткъа кхидла дешар дIадаьхьира 1957-чу шарахь цIа вирзича, Iалхан-Iаларчу юккьерчу школахь. И чекх ма яьккхинехь, академикан М.Д.Миллионщиковн цIарахчу Соьлжа-Палин пачьбалхан мехка-даьгтан институтан нефтепромыслан факультете

гIа шо), «Шовзткьейтт шо лирикехь» (2010-гIа шо), «Хьаьжринарш» (2012-гIа шо), «МIаьрго бен яц» (Пятигорск-ГIала, 2015-гIа шо), кхиерш а.

Шуьйра бу Яричев Iумаран поэзин чулацам: исбаьхьа Iалам, адам, цуьнан лазамах, лаамаш, сатийсамаш, кьонахийн жоьлалалла, сий, деза декхар, яхь, нийсо кыйсар... Ткъа цIеначу беза-мах лаьцна байташ язъаза мила хир ву поэтех? И дерриге а шен поэзин декхар, маъна лору поэта.

Даима а лехамехь а, дахаран кIуркIманехь а, кхолларалин шовкъехь а волчу Яричев Iумара яздо шен цхьана байтехь (гочдар – сан):

**Дала ма ле, пелат сан
Вайша даха деза дукха,
Ши доттагIа вайша ду-кха,
Бохамаша хиларх зийна,
Вайша юьстаха ца Iийна,
Кьинхетаме адмаш дан,
Даха, ма ле пелат сан!**

Амма шен поэзахь Яричев Iумара уггаре а дукха а, даггара а хестонберт кьинхетам, машар, адамийн барт бу. Пятигорскехь веваш волчу оьрсийн поэта, «Кавказан аз» цIе йолчу литературин а, публицистин а, исбаьхьалин а альманахан коьртачу редактора Ольхов Владимира цунах лаьцна иштта яздо:

«Поэта шен кхолларалица, хетарехь, уггаре а коьрта гуллакх, сик ца луш, харп-деза хьаьбарш ца дуйьцIуш, инзаре буьрса долчу бакъьдолчунна юккъехула буьллу дахаран шен некъ. Цо некъ буьллу ериге а Кавказана. Ларамза дац, цуьнга даима а, массара а, массанхьа а ладугIуш хилар. ЛадугIу юха а, юха а. Цуьнан аз хаза а хеза.

Яричев Iумаран поэзи билгалилу, – кхидла а яздо В.Ольховс, – иза даггара хиларца, лакхарчу гражданаIлица, патриотически чулацамца. КIоргера ду цунна оьрсийн мотт хаар, поэтан оьрсийн матте болу безам. И дерриге а бIаьрла гучудолу цуьнан башхачу поэзахь».

Яричев Iумар Россин Федерацин а яздархойн а, журналистин а союзийн декъашхо ву. Цуьнан кхолларалин лакхара мах хадош, 2005-чу шарахь Нохчийн Республикин Президентан Указца цунна «Нохчийн халкъан поэт» аьлла йолу сийлахь цIе тилира.

Яричев Iумаран кхузткъе пхийтта шо кхач-чнехь а, цуьнан кхолларалла тахана къаьсттина боккхачу аймакхь ю. Цундела тешна хир ду вай цо шен керлачу байташца а, поэмашца а дешархошна кхин а дуккхазза а хазахетар дийриг хиларх. Дала аьтто бойла поэтан оцу жоьпаллечу, амма баркIаллца, ирсечу а балхаш!

Сайн доттагIчух, поэтах Яричев Iумарх йолу хIара ойланаш ерзош, юьззина яло лаьа суна айса гочийна цуьнан «Кхайкхам» цIе йолу байт.

**Вовшийн маракъовла,
Хилла резә,
Нохчий, шьаттанаш
Дяхьхьтай шайн.
Ма дукха ду гуллакхаш
Дан дезаш,
Ма кIезиг ду
Кху дуьненахь вай.
Юьжаллин даришлахь
Некъаш дина,
Юх-юха а майра,
Ца сетташ.
Кху бIешарахь вай
Вовшийн лардина,
Амма вовшийн дегнех
Ца кхетта.**

**Бохамашший,
Емалдаршийн, кIадоьл...
Тобьал лайна
Дерриге а аш.
Хьовсал гуьнаха –
ХIун дисна, мах хад,
Кхихкинчохь дайн
Лаятта тIехь тIемаш.**

**Делах тешар, цхьаалла,
Сий деза
Ларде вай тахана
Кханенчу.
Вай роуггеру дарсо
Iамо деза,
ТIаьхьхара ша
Йоцчу кху денна.
Вайна бац-те
Исламан малх кьегаш
Яьсаманийн хин
Иштерга сьха?
Хьера валар дац-ткъа,
Со ца кхеташ,
МостагIий хилла,
Вежарий хIиттар дIа?
ТIаьхьхарчу буьрсачу
Новкъахь дела
Дала хьал шен
Вайна тIаьхьхара...
Шьаьттанаш дяхький,
Дегнаш дела,
Нохчий, хьарчий
Аш вовшийн мара.**

*КУСАЕВ Иадиз
Нохчийн Республикин
хьаькволу журналист*

ПохIме поэт

«Нохчийн поэзи» цIе йолчу исбаьхьачу дуьненахь, шатайпан-чу башхаллица кьесташ, маь-хан зIаьнарех леначу басаршца серлаюьйлуш, зевнечу аьзнашца дахаре кхойкхуш ю Нохчийн Республикин халкъан поэтан Яричев Iумаран кхолларалла. Дукха хьолахь оьрсийн маттахь яздеш ву поэт. Амма хIора могаIа, хIора дош, хIора хьаьрк нохчаллех юьз-на ю цуьнан. Яричев Iумаран лирикески турпалхо Даймехкан лазамашца, сингаттамашца, кхиамашца веваш ву.

Цунна дика девза кьоман дIадаьлларг, цо нуьцкъала дегайовхо кхобу халкъан а, мехкан а хиндолчух. Ларамза хилла поэт вац Яричев Iумар. Нохчийн сийлахь-воккхачу поэтан Мамакаев Мохьмадан дешнаш-ца аьлча, «Даймехкан декхаро гIаттийначарах» цхьаь ву иза. Советийн заманакх кIезиг бацара нохчийн кьомана харц цIерш кхолла луурш. Цара дийцарехь, 1917-

чу шеран октябрь тIекхачалц акха адамаш санна даьхна вай, кьелло хьаьлина. И бакъ цахилар дуьненна дIакхайкхош дека поэтан нуьц-къала аз. Яричев Iумара яздо Даймакхакх, Iаламах, ненах, безамах, бIешерийн кIоргенера таханене кхаччалц, нохчийн халкъо лайначу кьаьхьачу Iазапах. Яхь, доьналла, догIеналла хаало поэта говза кхуллучу васташкахь. Цара Iамаво ша схьаьбьлачу кьомах дозалла дан, кьинхетаме хила, кхийю синкомаьршалла. Яричев Iумара язбина массо а могаIа бу адамал-ле, машаре, масIалате кхойкхуш. Цуьнан башха кхолларалла евзачу дешархоша наггахь поэт-трибун олу юбилярах. ХIокху деношакха Яричев Iумаран 75 шо кчоцу. Атта дац цу бакъьдолчух теша. Поэтан кхолларалла гIеметтахIовьттина, иза кхиаман гIушлакхе кхачьна, дешархойн даг чу йижна, кьоман синбIаьвнех цхьа дакъа хилла дIахIовьттина. Поэтан зевне аз кьона, нуьцкъала, махкахойн дегнаш

хьобьтуш дека. Цо хаддаза керлачу анайистошка кхойкху дешархошка, кьоман сирлачу кханенах тешаво, дахаре безам чIагIбо. Яричев Iумар Кьилбаседа Кавказан поэтех тоьлларачар цхьаь ву. Цуьнан цIе евзаш ю Россехь а, генна дозанаI араха а. Хьаналчу кьин-хьегамца, Дала ца кхоош деллачу похIмица еьза поэтан цIе. Цундела, цхьана а кепара шеко йоцуш, вай ала бакьо ю: Нохчийн халкъан поэт Яричев Iумар поэзиезархойн доккха дозалла ду. Цкъа а арт ма лойла цуьнан коьлам! Хаддаза декийла цуьнан башхачу байтийн шовда! Керлачу байташца вайн дегнаш хьобьтуш, кхидла а дуккха а шерашкахь вехийла Нохчийн Республикин халкъан поэт Яричев Iумар! Алссам беркат, керлачу ир-хенашка кхача могаIалла, хьуьнар докхуш деана хуьлийла цуьнан 75 шо. Датоьчу беттан серлонах лепа Яричев Iумаран похIма кхьоьлина де ма гойла вайна цкъа а!

А.ДАЧАЕВА

30 шо хьалха вевзира

1978-чу шарахь, август баттахь Соьлжа-ГIалахь дIаьхош яра Нохч-IалгIайн пропагандистийн кхеташо. «Кхьинчух социализман» экономикех лекцеш йоьшура партин обкоман, университетан Илмнчанша.

Цара хестайо социализман «исбаьхьалла» кIорда а йина, «Огонек» журнал эзна, тIехьарчу могаIа хьйна, доьшуш Iара со. Суна улло хирира цхьа жима стаг.

Лере таьйна цо соьга оьрсийн маттахь хотту:

– ХIун йоьшуш ву хьо? Байташ юй цу тIехь?

– Ю, хьаьжа, – олий ас журнал дIаьховдало.

Жимма Ийина, цо тептар схьакховдаой, соьга тийна хотту:

– Стихашца гергарло дуй хьан?

– Уьш-м, хIокху БанкингIеран хьабарел тоьлуш хир ю, – олий оьрсийн маттахь жоп ло ас.

Вевзаш воцчу жимачу стага соьга кехат тIехь зорбатюьхна оьрсийн маттара цхьа туп байташ схьакховдайо. Сан бIаьрг тIехIутту авторан цIарний, фамилийн – Умар Яричев.

Ас йоьшу вевзаш воцчу поэтан байташ. Хаза, байташ кхолларан бакъенех пайда а оьцуш, маъна долуч, таханлерчу денца йогIуш хийтира суна уьш. Сан оила чIагIа: – ПохIма долуч, шатайпа дуьнене хьежар долуч вайн мамахь, кьоман сатийсамех йолу кхолларалла ю, хIокху коьначу поэтан.

– Кхин дIадолу кьамел аравал-лий де вайшимма, – хазахетарца олу ас цуьнга.

Тхойшъ лекци юьтий, тIехьарчу неIарехула араволу.

– Байташ зорбатюьхна юй хьан? – хотту ас.

– Со школахь доьшуш волуш – 1950-чу шарахь пенан газета тIехь яра. Цул тIаьхьа «Пионерская правда Казахстана» газетехь ши байт зорбане елира. Ткъа 1954-чу шарахь Москвахь арадолучу «Пионерская правда» газетехь араелира цхьа байт.

Кхидла Iумара дийцира:

– Доьшушийн, болх бешийн Казахстанеххийн, Россеххийн лий-лира. Хинцийн бен Нохчийн цIавирзина вац. Республикесюьзе экономистан балха хIоттарчий, со хIокху кхеташоне «Ама» вайитина. Соьлжа-ГIалахь суна вевзаш цхьа а вац.

Кьоначу поэта дуьйцучуьнга ладугIуш, ас оила йира:

– Экономистан корматалла карьерзийна волу хIара жима стаг дика кхета хIинцалерчу поэзих. И чIагIа мехала ду.

«Социализман лакхенашка»

жинарш»), «Лавина времени» («Заманан хьаьт»), «В обоиме времени» («Хенан ботт чохь») гуларш. Поэзи езачарна хаза кхаь хилира Москвахь авторан «Избранное» («Хьаьжринарш»), «Между прошлым и будущим» («Хилачунний, шарахь Москвахь арадолучу «Пионерская правда» газетехь араелира цхьа байт.

Яричев Iумара 2013-чу шарахь шен кхолларалин ахбешеран жамI деш зорбанехь арахецна «Полвека в лирике» («Лирикесхь ахбешо») цIе йолу байтийн гулар.

Яричевн поэзахь коьрта метиг дIаолоцу Даймакхакх болчу мукьа-маша. Даймохк хастор, цуьнан хьурмат лакхадакхар ду поэтан даг чохь. Цо и тIеIагIдо шен исбаьхьачу кхолларалIехь. Иштта, поэта шен кхолларалIехь нохчийн турпалчу нахах, дукхабезаш хьехочу кIентийн васташ кхьоьлина. Уьш бу: бенойн БойсIлар, харачойн

Ставрополехь дIадаьхьачу «Пуш-кинан деношкахь». Буру-Галин коьртачу библиотекехь дIаьхьира шен кхолларалин суьйре. Даька-лещира Пятигорскехь дIадаьхьачу кхолларалин цхьаьнакхетарал-лехь. Доцна аьлча, гийлцина ца валлал дукха ду Яричев Iумара дина и тайпа диканаш. Халкъана, махкана боккха юькьIаьм бу иза.

ХIокху деношкахь шен 75 шо кхачар билгалдоккхуш ву халкъан поэт Яричев Iумар. Нохчийн Республикин Яздархойн союзан цIарах а, сайгара а даггара декъальво ас иза юбилейла. Дала могаш-маьрша, кхин дог ца делхон, бIаьрг ца белхон дукха-вахавойла хьо тхуна а, хьо мел везачарна а!

*ИРИСХАНОВ Iумаран,
Нохчийн Республикин
Яздархойн
союзан коьрта редактор*

АгIо кегийнарг - А.АГЗИЕВА

Соялжа-ГIалахь неврологийн конференци хилира

Неврологашна а, нейрохирургашна а лерина Илманан-практикин конференци хилира хIокху деношкахь Соялжа-ГIалахь.

Нохчийн Республикин Куьйгалхочо Кадиров Рамзана республикин медицинин белхакхин корматаллин тIегIа лакхадаккхарна Алашонаца динчу тIедилларца йина яра иза.

Конференцехь дакъалаца веанера Санкт-Петербургерчу пачхьалкхан медицинин И.П.Павловн царачху университетан неврологин кафедрин заведующи, профессор, Россин Илманийн академин академик Скоромец Александр Анисимович.

Клиникин неврологин дексехула чулаца-не доклад йира цо. Нохчийн Республикин

Лабораторин службин говзанчаш дагабевлира

Республикин онкологин диспансеран конференц-залехь Нохчийн Республикин лабораторин службин говзанчийн хьалхара съезд хилира хIокху деношкахь.

Съездан болх Нохчийн Республикин могашалла Алашъяран министра Сулейманов Эльхана маршаллин дош аларца болийра. Нохчийн Республикин клиникин лабораторни диагностикин коьртачу говзанчас Г.Ишмамедовас бовзийтира съездехь дакъалаца баьккина хьеший. Царна юккахь яра «Федерация лабораторной медицины» лабораторин службин говзанчийн а, организацийн а

Ассоциацин президент А.Кочетова а, Россин Федерацин могашалла Алашъяран министерствон клиникин лабораторин диагностикин профильни комиссин секретарь а, «Федерация лабораторной медицины» лабораторин службин говзанчийн а, организацийн а Ассоциацин вице-президент О.Лянг а.

Съездан программна юктадогIура лабораторин службин болх а, лабораторин талламийн дикалла совьаккхаран а агIонаш гойту вовшахтохаралин-методикин темина лерина докладаш яр.

Лабораторни службо доккха дакъа

дIалоцу медицинин хьаьрмахь. Цуьнан талламашка, жамIашка хьаьжжина кьаьста цамгарх дерг а, кхидIа лелон дечану дарбанех дерг а.

Съезд вовшахтоьхнарг Нохчийн Республикин могашалла Алашъяран министерство яра, «Федерация лабораторной медицины» лабораторин службин говзанчийн а, организацийн а Ассоциация а, «Институт лабораторной медицины» организациа цыхьана. Съездан болх «горга стол» а еш, резолюци тIе а оьцуш берзийра.

З.ЭЛЬДЕРХАНОВА

ВАЙН АДАМАШ

Дояналла долу зуда

Зуда... Нана... Иза дайна а хилла еза а, сийлахь а. Зудчо массе а хенахь ларбо кхерч, кхиабо доьзал, кьоман тIаьхь... Делан кьинхетамца дуккха а бу вайн оьзда, доьналла долу зуда-рий.

Шен дахарехь уггаре а хала, деза дукь дIаьхьеначу нохчийн зудчух, Алхазурова Айзех, лаьцна дийца хьаьк ду. Иза дунен чу яьлла Казахстанерчу Лениногорск ГIалахь 1955-чу шарахь. Шо а кхачале байлахь Йисина йои, денанас кхиййна. Казахстанера цIадаьхкича, Айзин бералла дIаьхана Шуьйтан кIюштан Саятта юьртахь. Лерина ладуьгIура цо шена денанас дуьйдуьчу туйранашка. ЭхI, ма мерза яра бабина уллохь йоккху хан! Цьхажимма а шегяхь кепекаш гульелча, йодий туйрана хьодий, книжка оьцура цо. Шен хенара бераш тайнигех я кхечу ловзарех Iехалучу хенахь, книгашна тIера туйранаш, байташ йойшуш, бес-бесарчу суьрташка хьожуш, самукьадолий Iара иза. ХIетахь йола самаьылла, ша а байташ язьан йолаьлира.

Школера дешна яьлча, девашас ша волчу Невран Кюштан Шавельевски станице дIайнгира Айза. Цигахь дIаболабеларца кьинхьегаман некь. Ялх шарахь трактор тIехь болх бира цо меттигерчу бахамехь. Бел-хахошна хи а, юург а тIекхьохура, латта охура, ялташна хи тухура. ХIетахь керла хIусам кхьолира шен цийндеца цхьаьна. Ценош дина, Соялжа-ГIаларчу 56-чу участкехь ирсе даха хиира и шиь. Кьаьсегеа йеьна доьчу цушиннах лулахойна а байрг булчура. Амма доца хилира цушиннан ирс. Соялжа-ГIалахь дубьхьарлера тIом болабеллачу хьалхарчу дийнахь, уьйгIа кхеттану йоккхачу тоьпан хIобан гериг кхетта кхелхара цийнда.

Айзас дагалойцу: «Деа бераца ларми чу яла кхиира, амма гоь а, юргIа а, кхийлолу хIума а карахь vogIу хIусамда ца кхири цу чу ваха». Ценош а дохийра, чохь Iен меттиг а яцара, гоь деха цхьа а стаг вацара, цхьа Дела воьург...»

Делаш а, йоха ца юьйхира и доьналла долу зуда. ТIом мелла а лаьбала болабелча, шен гIодаюьк йинкйна, бетон кегош, жIов-хьостаммий каралаьцна дечигахь хьалатухуш, поппар хьожуш жим-жима шен ценош меттахитто йолаьлира Айза,

шена сьхаделлачу компенсаций а, берийн пособей а пайда а оьцуш. Базарахь мах бой, чохь юург а, берашна тIехь-когахь а латтадора. Уггаре а жимачун ши шо бен дацара...

Хан дIаьохура. Нехан берех ца хьегош, ийманехь а, бусалба динехь а, гIиллакхе а хьалакхийира цо шен бераш...

Йоккках йолу йои, Роза, Нохчийн пачхьалкхан хьехархойн университетан искусствийн факультет чекхьяьккхина, школахь суртдилларан урок хьожуш ю, шолгIа йои, Раиса, цигтахь романо-германски филологин факультет чекхьяьккхина, колледжехь ингалсан мотт хьожуш ю, кхоалгIа йои, Малика, Нохчийн пачхьалкхан университетан «Актерийн говзалла» факультет чекхьяьккхина, Москвахь болх беш ю, жимах волу кIант Илес, оьцу университетан юридически факультет чекхьяьккхина, цу говзаллица болх цанисбаларна, кхин болх беш ву. Иштта, шайна сискал яккха атта хиндолчу агIор дIанисбина цо шен доьзал.

Айзина дукхаеза поэзи. Ша а эьйо байташ. Уьш цо оьрсийн маттахь эьйо. Ненах а, Даймакках а, Аламах а, кьонахаллех а лаьцна ю уьш. Советийн заманахь дуййна Айзин байташ зорбане йийлила «Терская правда», «Грозненский рабочий» газетийн агIонаш тIехь а, «Вайнах» журналш тIехь а.

Дукха хан йоьцуш 60 шо кхавьна Айзин. Хинца а садаIа хууш яц иза. ЧIогIа хаза лелайо цо шен йоккха беш. Цхьана агIор стоьмаш, вуку агIор хастоьмаш би. Ша кьаьсегна наьрс-помидор хи чу юллий, Iаж, туйрк, кемс, ккор хьалабаьлча, компоташ йо, картол, хох, глабахаш Iаьно язаль хуьлу. Лула-кулахь болчарна сагIина яла а хуьлу, хьешашна хьалха хIотто дукха хаза стом а, хастом а хуьлу. Хьаша-да дайма а лаьтта иза йолчохь, цундела Айзин стоьла тIера цхьа а ца хеда нохчийн мерза даар: хингал, чIепалт, хьоххам. Зезагех юьззина ю цуьнан уьйгIе. Юьйранна арайойлий, бер санна хIора зезаг хьосту цо.

Кьинхетаме дог кийрахь долуш, хьуьнар, доьналла долуш зуда ю Айза. Леткьамаш ца беш кхавьна иза хIокху дийне.

УМАРОВА Лиза
Авторан суьрта тIехь: Алхазурова Айза

Иштта ю дукха хан йоьцущ Республикин эколого-биологин туьшахь сьхайлдинчу берийн аьхкенан хенахь мукьа хан дIаьхъаран, деIан а, син а могашалла ларъяран, берийн кхолларалин хаарш кхиоран майданан цIе.

Дазларан хьолехь дIадаьхъира Соялжа-ГIалин Заводской кIюштахь и майда сьхаьеларна лерина цхьаьнакхетар. Берашна цунах боккха кхаз хилла хилар гуш дара церан самукьадаларе хьаьжча. Аьхкенан майда сьхаьелларна леринчу цхьаьнакхетарехь даькалоцуш 65 бер дара. Цара гайтира шавьш кечийна тайп-тайпана программаш: самукьадаккхаран ловзарш, спортан а, интеллектуальни ловзаршкахула а кьийсадаларш.

Аьхкенан майда сьхаьелларх лаьцна дуьйцуш вистхилира Республикин эколого-биологин туьшан директор Нухигов Рамзан:

— Сьхайлдинчу «Аьхкенан майданахь» 570 берана садаIа меттиг ю. Республикин эколого-биологин туьшан хьехархоча берашца белхаш бийр бу: патриотизман, спортан, кхеташ-кхиоран, физкультурин, кьинхьегам Iаморан даькьошкахь. Аьхкенан хенахь берашна садаIаран майданаш сьхаьеллар, цигахь бераш садаIар, уьш социальни Алашдар

БЕРИЙН ДАХАР

«Тхо аьхке йолчохь хьошалгIахь ду»

хилла Iаш дац. Цигахь бераша гергарлонаш туьйсу, исбаьхьаллин, техникин агIор кхуьу уьш, иштта, лакхаболу берийн кхетам. Денна а кхуьуш, керланиг девазш хила дезаш ду бераш, тька церан вовшащца уьйр ца хилча, вовшащкара диканиг сьхаьэца мукьа хан ца хилча иза хуьлийла дац. Иштта, суна билгалдаккха лаь

дахаран хьешаш хала долчу, дуккха а бераш долчу доьзалшкара бераш а, кегийрхой-жигархой а «Аьхкенан майдан» марзбар тхан белхан коьрта декхар хилар, — дерзийра шен кьамел туьшан директора.

З.САГАЕВА

Суьрта тIехь:Аьхкенан майда сьхаьеллар

Дадас сан а ду ма аьллера марха

ХIора денна некъаца дIасалелачу стаганна дуккха а го цеьвоккхуш хIуманаш. Цхьащца дерг хазло, кхидерг — ца тов. Иштта, мархийн беттан дейтагIлачу дийнахь, цIа яха маршрутки чу хьйна Iаш со а йолуш, цхьа зуда хьаьлаьлира шеца кхо шо кхачаза, Iаьржа месаш, баккхий Iаьржа бIаьргаш, елаьлла жима юьхь, цIелетта йогуш бес-

неш а йолуш йолаца цхьаьна. Оцу хазачу «дуйненан» карахь тIоьрмиг бара чохь тайп-тайпана мерзалгаш йолуш. Маршрутка, юьзна яьлла, дIайолаьлира, жимачу малико, цхьащца йостуш, шен мерзалгаш яа йолийра. Некь юькье а балале йоьлан тIоьрмиг бассабелира. ТIаьхьхара шен дилина сегIаз кхетат юькьера сьха а даьккхина, цхьа шена бага а дилина, юаха ша шен нанна хIума елла цахилар дага деанчу йола шен неан бете даьхъира сегIаз.

— ХIан, нана ас сегIаз луо хьуна. Нанас жоь делира: — ХIан-хIа Буьртиг, нанин марха ма ду. — Вададай, — мохь белира жимачу йоле. — Дадас сан а ду ма аьллера марха, аьлла шен сегIаз юханехьа кхетат юькье хьарчийна дIадилира цо.

Маршрутки чохь мел верг оцу йоIахь самукьадаьлла вевалевира. Духьхал Iачу йоккхачу стага хьаьстира иза: «Вай, дог дика хила хьан, бабинаг, Дала кьобалде хьан и жима марха», аьлла. ТIехьа Iачу кегийчу наха ахчанаш а кхийдира йоIанна: «Хьайн «марха» достуш кхин а мерзалгаш оьцуь ю ахь» бохуш. Иштта шен сегIаз кхин сьха ца достуш, марха «кхобуш» сьхаьсара жима йои.

Хьан боху вайнаха марханаш ца кхобуи!? Дера кхобакх, уггаре а жимачу чькьоро а-м.

Ф.ДАКАЕВА

Тхан рузма

27-гIа июнь, 1959 шо. Нажи-Юьртан кIюштан Мескитахь вина Саиев Гумар, поэт, Нохчийн Республикин культурин хьаькьволу белхахо. 1977-чу шарахь цо чекхийоккху Гумьсера №4 йолу юькьера школа. Цул тIаьхьа доьшу Нохчийн пачхьалкхан университетан филологин факультетехь. 1976-чу шарахь «ЦIен байракх» цIе йолчу Гумьсан кIюштан газетехь зорбане йолу I.Саиевн дубьхьарлера «Баьсте» стихотворени. Исбаьхьаллин дешан дуйнена яьккхина хьалхара гIулч яра иза. ХIетахь дуййна цуьнан стихаш зорбане юьйлу муьвран зорбанехь а («Даймохк», «Васт» газеташ, «Орга», «Стелалад», «Вайнах» журналш), юьркарчу гуларшкахь а («Шерийн гунан когашкахь», «Малх лаьцначохь»). 2007-чу шарахь араелира поэтан стихийн хьалхара «Синтем байна мохк» гулар, 2010-чу шарахь зорбане йолу рогIера «Даггара дийцахьа, Нохчийчоь» гулар.

30-гIа июнь, 1940 шо. БухIан-Юьртахь вина Дагаев Валид, халкьан илланча, Россин Федерацин халкьан артист.

Ламазан хенаш

(23—28 июнь)

Ламазан де	Гуьйра	Делкьа	Малхбуза	МайркIажа	Пхьуьйра
23	02:30	12:30	16:15	19:46	21:37
24	02:30	12:30	16:15	19:46	21:35
25	02:30	12:30	16:15	19:46	21:37
26	02:31	12:30	16:15	19:46	21:37
27	02:32	12:30	16:15	19:46	21:37
28	02:32	12:30	16:15	19:46	21:37

Гайтукаева Бана

Нене

Дуьненна латтаян серло цу малхана, Алишша, мичара даьлла-те нур? Нана, хьо кхоьлина сьхагича селхана, Мархаша хьулдича дIа майлхан нур, Кхийтира со хиларх цу майлхан серлонца, Хьомечу хьан бIаьргийн нур, Хьомечу хьан бIаьргийн нур. БIаьрхиш а мичара девелла-те мархашна? Стигалан узариша уьш чехайо. Сан нана, хьо йовьлуш сьхагича селхана, Довзалан гIалато дог лазадо, Кхийтира со хиларх цу мархийн бIаьрхишца, Тийшира со хиларх цу мархийн бIаьрхишца Нана, хьан гIайгIане хииш. Нана, хьан гIайгIане хииш.

Хенан хIоттам

23-гIа июнь
Республикехула хила тарло: дийнахь... +30 градус, кIеззиг мархаш а йолуш, жимма догIа а догIуш буьйсанна...+21 градус, екхна а йолуш;

24-гIа июнь
Республикехула хила тарло: дийнахь... +32 градус, кIеззиг мархаш а йолуш, буьйсанна... +20 градус, екхна а йолуш.

Лараме газетдешархо

ДIахьош ду 2016-чу шеран шолгIачу эхашарна «Даймохк» газете избалар.

2007-чу шарахь дуййна вайн газет кIирнахь кхузза арадолуш ду.

«Даймохк» газетехула шун хоййла хир ду Нохчийн Республикехь, Россехь, дуйненахь хуьлуш долчу гуьллакхех дерг.

ЯзIо «Даймохк» газете. Шун иза дан таро ю редакцехь а, республикин муьлххачу а зIенан отделенехь а.

Эхашарна болу газетан мах: редакце веана яз деш — 468 сом; почтан отделене воьдуш, сьхаььцуш — 877 сом 68 кепек; цIа дIадохуш — 923 сом 76 кепек.

Газет диллинарг: Нохчийн Республикин кьоман политикин, араьхарчу зIенийн, зорбанан, хаамийн министерство.

Газет диллинчу/араьхьочу адрес: 364060, Соялжа-ГIала, Дудаевн Бульвар, Радюн цIа.

Газетана регистраци йина зIенан, хаамийн технологиин, шуьйрачу коммуникацийн дексехь терго латторехула йолчу Россин Федерацин федеральни службехь. Тьомшалла ПИ №9 ФС 77 — 58270 05.06.2014 шо.

Коьрта редактор — Б.ШАМСУДИНОВ

Редакцин адрес: 364051, Нохчийн Республика, Соялжа-ГIала, Маяковскийн урам, 92, тел. 8(8712) 22—22—24

Газет зорбатюьхна ГУП «ИПК «Грозненский рабочий» издательствехь. Издательствон адрес: 364021, Соялжа-ГIала, Интернациональн урам, 12/35. Тираж — 2500. Заказ №2401. Зорбана куьз яздина графика 22.06.2016 шо 17:00 хила дезаш, зорбанна куьз яздина 16:00.

Редакцина а, материаллийн авторшина а хетарг цхьатерра ца хила тарло. Рекламин материаллийн чулацамах долу жоьналла редакци тIе а ца лоцу. Куьйгайोजनाшна рещени ца йо, юаха ца дерзало. М билгалонца йолу материалш зорба туху рекламин бакьо йолуш. «Россин Почта» каталогехь изданин индекс - 04165.